

Leerlingen van school C aan de Genestetweg in Bloemendaal in 1934; in het midden zit het hoofd van de school Karste Tinholt, het laatste jaar voor zijn pensionering. De school wordt in 1936 afgebroken. (NHA)

Karste Tinholt (1875-1960)

Hoofdonderwijzer en collectionneur

Teun Schermerhorn

Direct na de Tweede Wereldoorlog vraagt gemeentearchivaris mejuffrouw Marie Nierhoff verschillende wat oudere Bloemendalers hun herinneringen aan begin vorig eeuw of nog eerder op te schrijven. Een tiental voldoet aan dat verzoek en hun verhalen, vastgelegd in de zogeheten 'Blauwe cahiers', zijn te lezen via de site van het Noord-Hollands Archief. Wie waren deze auteurs, wat schreven zij en hoe? Als zesde en laatste in een serie over een aantal van deze schrijvers een kort portret van hoofdonderwijzer en collectionneur Karste Tinholt, deze keer zonder fragmenten uit zijn cahier.

Uithangbord aan het gebouw van de Buurtvereniging Overveen aan de Vrijburglaan. (BVO)

In deze serie artikelen verschenen tot nu toe achtereenvolgens korte portretten van Anna Rijnierse, de dochter van aannemer Rijnierse, van politiemann Wytze Voerman, van brievenbesteller Martinus Kokkelkoren, van hoofdonderwijzer Arie IJzerman en van Maria Gehrels, werkzaam in de gelijknamige was- en strijkinrichting van haar ouders. Als laatste auteur van een 'Blauw cahier' ontmoeten we deze keer Karste Tinholt, geboren in Oldemarkt in de provincie Overijssel. Alleen de dames Rijnierse en Gehrels zijn geboren en getogen in de gemeente Bloemendaal. Brievenbesteller Kokkelkoren kwam uit buurgemeente Heemstede. De heren Voerman, IJzerman en Tinholt hadden hun wieg in het noordoosten van het land staan, maar bleven na hun komst naar Bloemendaal vanwege hun werk vervolgens hun hele verdere leven in de gemeente wonen. Dat geldt ook voor de vrouw die hen vroeg om hun herinneringen op te schrijven: Marie Nierhoff. Geboren en opgegroeid in Gorinchem, begon zij op haar 24-ste als typiste op het gemeentehuis van Bloemendaal. Na een mooie ambtelijke loopbaan opgeklommen tot gemeentearchivaris wijdde zij haar hele verdere leven aan het verzamelen, bestuderen en beschrijven van de Bloemendaalse geschiedenis. Heb je meer interesse en meer oog voor de geschiedenis van jouw woonplaats als je van elders komt? Het zou zo maar kunnen.

De naam Tinholt in Bloemendaal

De namen Voerman, Kokkelkoren, IJzerman en Gehrels komen we tegenwoordig niet meer tegen in Bloemendaal. Het geslacht is uitgestorven (in de manlijke lijn) of de kinderen vertrokken naar elders. Alleen de namen Rijnierse en Tinholt horen of zien we anno 2021 nog wel eens. Aannemer Rijnierse is al ruim 225 jaar gevestigd aan de Zijlweg midden in de oude kern van Overveen. Maar het bedrijf is al drie generaties in handen van de familie Eldering, totdat de laatste aannemer Rijnierse, getrouwd met Cato Eldering, kinderloos stierf. Het bedrijfsterrein staat te koop en het is een kwestie van tijd dat het bedrijf uit de gemeente

Bloemendaal vertrekt, en daarmee de naam Rijnierse dus ook. De naam Tinholt komen we nog tegen in het dorp Overveen in verband met de Buurtvereniging Overveen (BVO). Dat is opmerkelijk want Tinholt had niets van doen met deze eind 1956 opgerichte vereniging. Hij had ook nauwelijks banden met het dorp Overveen. Het was de onheuse behandeling van het levenswerk van de collectioneur Tinholt door het gemeentebestuur van Bloemendaal (waarover later meer), die het bestuur van de BVO deed besluiten hem alsnog te eren door zijn naam te geven aan het gebouw dat de vereniging in 1988 betrok en dit om te dopen in de 'Sociëteit Tinholt'. Het enige raakvlak: in de jaren vijftig van de vorige eeuw was de Tinholt-verzameling opgesteld in een oude bollenschuur (het 'Tinholthuis') in de buurt van het gebouw dat de BVO in de jaren tachtig betrok. Bij de ingang van dat BVO-gebouw verscheen een uithangbord met 'Sociëteit Tinholt' erop. Dat is er niet meer en officieel worden door de BVO de naam sociëteit en de naam Tinholt ook niet meer gebruikt. Maar waarschijnlijk omdat de URL van de site van de BVO als ook het emailadres de naam Tinholt bevatten, wordt de laatste tijd weer steeds meer gesproken over de BVO-Tinholt, al weten weinig mensen dat het bij die naam om Karste Tinholt gaat. Al in 1988 -28 jaar na zijn overlijden- was dat kennelijk onduidelijk, want in *de BVO Buurtkrant* nr. 35 van juni 1988 verscheen een artikel van twee pagina's met als titel 'Wie was Tinholt?'

Wie was Karste Tinholt?

De in Wolvega, in de gemeente Weststellingwerf in het zuiden van Friesland, op 18 augustus 1845 geboren Johannes Gerrit Tinholt trouwt op 8 mei 1873 met Sijke Karstes (dochter van Karste) Hogenberg, geboren in het nabij gelegen Nijeberkoop, gemeente Ooststellingwerf. Het echtpaar vestigt zich iets verderop over de provinciale grens in het Overijsselse Oldemarkt. Daar worden drie zoons geboren: Jannes (1874), Karste (1875) en Jan (1879). Karste Tinholt op zijn beurt trouwt in augustus 1902, 27 jaar oud, in de gemeente Weststellingwerf met de in Wolvega geboren Trijntje van den Berg. Hij is onderwijzer en al ruim voor zijn huwelijk naar

het westen van het land vertrokken, eerst naar een school in Alkmaar. In 1903 wordt hij in Haarlem benoemd op een lagere school. Uit de voordracht van het college van B&W blijkt dat hij al zes jaar klassikaal onderwijs geeft en in Alkmaar een jaarloon van f 750,- heeft. Karste ziet uiteindelijk toch af van de benoeming in Haarlem en blijft in Alkmaar. Daar wordt in 1905 dochter Sycalina Jantine Tinholt geboren, het eerste en enige kind van Karste en Trijntje. Het is ook in Alkmaar waar hij als jong onderwijzer samen met zijn leerlingen een natuurhistorische verzameling begint op te bouwen om het onderwijs aanschouwelijk te maken. Deze zou uitgroeien tot de 'Tinholt-verzameling'. Na een aanstelling op de lagere school in Hoorn, wordt hij in 1914 door de gemeenteraad van Bloemendaal benoemd als Hoofd van de Openbare Lagere School aan de Genestetweg (school C) als opvolger van Arie IJzerman, onder wiens leiding dit nieuwe schoolgebouw in 1903 werd gebouwd. IJzerman is overgestapt naar de ook weer onder zijn leiding gebouwde M.U.L.O. en Openbare Lagere School (school B) aan de Vijverweg. Het gezin Tinholt neemt zijn intrek in de woning Bloemendaalseweg 9b in het dorp Bloemendaal en Karste Tinholt zal daar tot aan zijn overlijden in 1960 blijven wonen.

Maatschappelijk actief

Wie het antwoord op de vraag 'Wie was Tinholt?' in de *BVO Buurkrant* Nr 35 uit 1988 leest, krijgt de indruk dat Karste Tinholt uitsluitend hoofdonderwijzer en collectioneur is geweest. Hoewel de Tinholt-verzameling wel zijn levenswerk genoemd kan worden, was het in zijn tijd vrijwel onmogelijk dat een hoofdonderwijzer zich tot zijn werk op school kon beperken. Dat was dan ook niet het geval. Al direct in 1915 wordt Tinholt opgenomen in het bestuur van de Vereniging Koninginnedag waar hij Bloemendaalse notabelen als J.Th. Bornwater als voorzitter, zijn voorganger Arie IJzerman als secretaris, en aannemer S.P. Rijnerse als penningmeester treft. Bestuursleden zijn verder onder meer de in Overveen bekende W. Gehrels en F. van Twist, die we in deze serie ook al tegenkwamen. In hetzelfde jaar wordt hij lid van de Commissie tegen het Schoolverzuim. Gedurende zijn werkzame leven en ook daarna zal hij maatschappelijk actief blijven, waarbij hij meestal secretaris van de vereniging, de bond of de commissie wordt waarvoor hij wordt gevraagd. Zo is Karste Tinholt vele jaren secretaris van het bestuur van de Nederlandse Protestantenvbond, afdeling Bloemendaal. De bond zet zich onder meer in voor het godsdienstonderwijs aan kinderen. Als in 1921 Stoop's Bad wordt geopend zit Tinholt als secretaris in de Commissie tot Aanbieding van een Huldeblijk. Direct na de opening in 1930 van de Montessorischool aan de Vijverweg wordt Tinholt lid van de Commissie van Toezicht. Ook is hij in de jaren dertig van de vorige eeuw tijdens de grote economische crisis voorzitter van de Commissie ter Behartiging van de Belangen

der Werkzoekenden Jeugd in de gemeente Bloemendaal. Verder was Karste Tinholt betrokken bij de Bloemendaalse Gymnastiekvereniging en het Muziekconcours. Uit hoofde van zijn functie als gemeenteamttenaar was hij door de jaren heen lid van verschillende stembureaus.

Gezondheid en pensioen

Vijf jaar na zijn komst naar Bloemendaal maakt *Het Bloemendaalsch Weekblad* van 19 juli 1919 in een bericht melding van het feit dat Tinholt 'vrij ernstig ziek' is geweest en gelukkig weer geheel hersteld is. Tien jaar later kunnen de inwoners van Bloemendaal in hetzelfde blad van 26 januari 1929 lezen dat Karste Tinholt 'reeds eenigen tijd ongesteld is' en dat het college van B&W hem een ziekteverlof van drie maanden heeft verleend. Had hij een zwakke gezondheid of werkte hij gewoon te hard? In ieder geval meldt het *Haarlem's Dagblad* van 19 april 1935 dat door B&W aan Tinholt eervol ontslag is verleend en dat hij om gezondheidsredenen op zestigjarige leeftijd met pensioen gaat. Tinholt laat weten dat het hem zwaar valt om van de school afscheid te moeten nemen. Niet uitgesloten is dat B&W Tinholt een klein zetje richting de uitgang hebben gegeven. In 1934 heeft het college namelijk bekend gemaakt dat de scholen B en C zullen worden samengevoegd, omdat het gebouw van de M.U.L.O. aan de Vijverweg, waar ook school B is gehuisvest, te klein wordt wegens een grote toeloop aan leerlingen. Er komt een nieuwe lagere school (de Bornwaterschool) in een nieuw gebouw onder een nieuw hoofd, aldus B&W in 1934. Een jaar later is het zover. In september 1935 is de Bornwaterschool gestart en op de eerste ouderavond worden de heren Popma (hoofd school B) en Tinholt bedankt voor hun medewerking aan de verhuizing van beide scholen. Al eerder heeft Karste Tinholt 'zonder enige drukte' afscheid genomen van zijn leerlingen en hun ouders in de oude school aan de Genestetweg, zo meldt het *Haarlem's Dagblad* van 20 juli 1935. Het schoolgebouw wordt in 1936 gesloopt.

Onderwijsvernieuwing

Karste Tinholt heeft zoals we reeds zagen vanaf het allereerste begin van zijn loopbaan als onderwijzer geprobeerd om het onderwijs wat betreft de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuurlijke historie te vernieuwen door middel van aanschouwelijk onderwijs. De leerlingen konden allerlei zaken uit de natuur en uit verre buitenlanden met eigen ogen zien. Hij begon daarmee in Alkmaar en gaat er na 1914 in Bloemendaal met volle kracht mee door. De collectie was de eerste jaren van haar bestaan te aanschouwen op de zolder van school C aan de Genestetweg. Door de sloop van de school in 1936 moest een andere plek gevonden worden. Dat werd een houten gebouw bij de Ruïne van Brederode met een oppervlakte van circa 200 m². 'Opening van het Tinholt-Huis' kopt *Het Bloemendaalsch Weekblad* van 17 juli

Officiële opening van de Tinholt-verzameling in de M.U.L.O. aan de Vijverweg op 29 maart 1950. Karste Tinholt (links) toont een voorwerp aan wethouder Rohling. (NHA)

1936 boven een uitvoerig verslag van de opening door de Inspecteur van het Lager Onderwijs in het bijzijn van Karste Tinholt en vele genodigden onder wie Jac. P. Thijsse. De krant geeft een lovende beschrijving van de collectie: 'Bestond het begin slechts uit een bescheiden verzameling eieren van allerlei gevogelte, langzamerhand breidde de collectie zich uit; er kwamen opgezette vogels, fossielen, ertsen, vlanders en schelpen; door diorama's werden brokjes historie en tafereelen uit vreemde landen vastgelegd. Kortom alles wat door afbeeldingen aan het onderwijs dienstbaar gemaakt kon worden, kwam bijeen. Aangevuld door schenkingen uit eenige musea, is thans een bezienswaardige collectie in het Tinholthuis bijeengebracht, die ongetwijfeld belangstelling verdient.'

Wederopbouw, schenking en woordbreuk

Net als zoveel na de Tweede Wereldoorlog moest ook de Tinholt-verzameling 'wederopgebouwd' worden. De collectie kwam namelijk niet ongeschonden uit de Tweede Wereldoorlog. Deels was de verzameling verdwenen en deels vernield. Slechts een klein deel was opgeslagen op een zolder en zo behouden gebleven. Karste Tinholt, inmiddels zeventig jaar oud, zit echter niet bij de pakken neer en begint opnieuw met behulp van vooral oud-leerlingen een nieuwe collectie op te bouwen. In 1950 is het werk af en wordt de collectie, veertien jaar na de eerste officiële opening, voor de tweede keer in aanwezigheid van verschillende autoriteiten geopend

in drie lokalen van de M.U.L.O. aan de Vijverweg. Wethouder Rohling noemt de inmiddels 75-jarige Karste Tinholt in zijn toespraak een der hoogst zeldzame 'hoogedeelde-verzamelaars'. Tinholt heeft de collectie voorafgaand aan de heropening aan de gemeente geschonken en deze schenking is aanvaard. Op 26 januari 1950 gaat de gemeenteraad akkoord met het voorstel van B&W om 'gelet op het belang van deze verzameling voor het onderwijs, de schenking in dank te aanvaarden zodat de collectie niet verloren kan gaan, zoals in de oorlog met de eerste verzameling het geval is geweest.' Het blijken loze woorden. De gemeenteraad benoemt weliswaar direct een Adviescommissie voor de Tinholt-verzameling, maar bij het gemeentebestuur bestaat niet de bereidheid om te investeren in een definitieve behuizing en exploitatie van de collectie. Begin 1952 wordt de collectie overgeplaatst naar de bollenschuur aan de Vrijburglaan 17 te Overveen, waar daarvoor de Wilhelmina-school was gevestigd. Een jaar later maken B&W echter alweer plannen bekend tot afbraak van de bollenschuur. Uiteindelijk zal de collectie tot 1958 in de bollenschuur te bezichtigen zijn en worden er door Karste Tinholt schoolklassen ontvangen. Dan verdwijnt de Tinholt-verzameling naar de zolder van het gebouw. Van half juli tot half augustus 1959 is een deel van de collectie nog te zien tijdens een expositie in Bloemenheuvel (dat begin jaren zestig gemeentehuis werd) en dan is het over en uit. Goedbedoelde pogingen om de collectie te redden lopen op niets uit en in april 1964 besluit de gemeenteraad een eerder besluit uit

Het Tinholthuis aan de Vrijburglaan in 1953. Oorspronkelijk was dit gebouw een bollenschuur van de familie Roozen. Van 1939 tot 1951 in gebruik als hulpschool van de Koningin Wilhelmina-school. Van 1952 tot 1958 was hier de Tinholt-verzameling te zien. Daarna is het gebouw afgebroken. (NHA) (De Standaard)

1950, waarbij was vastgesteld dat de Tinholt-verzameling steeds één geheel zou blijven, in te trekken. In feite gaat de raad over tot liquidatie van de Tinholt-verzameling. Men noemt het echter een 'reorganisatie'. Het grootste deel van de collectie gaat uiteindelijk naar het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam, een klein deel wordt verdeeld over de Julianaschool en de Hartenlust Mavo en een restant wordt opgeslagen in de kelder van het raadhuis. Voor de tweede keer is het levenswerk van Karste Tinholt uit elkaar gehaald en grotendeels uit de gemeente Bloemendaal verdwenen.

Museumpenning en Tinholthof

In 1952 krijgt Karste Tinholt waardering voor zijn vele werk voor de Tinholt-verzameling door de toekenning bij Koninklijk Besluit van de Erepunten in zilver, de zogeheten Museumpenning, die in dat jaar van rijkswege is ingesteld. De penning wordt 'spaarzaam uitgereikt aan hen die zich verdienstelijk hebben gemaakt ten opzichte van rijks- of gemeentelijke wetenschappelijke of kunstverzamelingen', zo meldt het *Haarlems Dagblad*. Na het overlijden van Karste Tinholt op 6 januari 1960 komt daar later het raadsbesluit bij van 13 juni 1984 waarbij in het Houtvaartkwartier in Aerdenhout straten vernoemd worden naar bekende Bloemendalers, die werkzaam zijn geweest op educatief en/of cultureel terrein. Een heel kort stukje straat krijgt de naam 'Tinholthof'. In zijn artikel 'Bloemendaalse straatnamen:

Karste Tinholt heeft op 22 december 1952 de zogeheten Museumpenning uitgereikt gekregen uit handen van wethouder Rohling; rechts mevrouw Tinholt. (NHA)

het Houtvaartkwartier' in *Ons Bloemendaal*, jrg 32 (2008) schetst Gert Jan van Setten de teloorgang van Tinholt's levenswerk ('die hij gelukkig niet mee heeft hoeven maken') en kwalificeert de straatnaam-vernoeming als 'een postuum smartengeld'.

Bibliotheek Klein Hartenlust

Hoe kwam Karste Tinholt ertoe om in 1948 zijn 'Blauwe cahier' te schrijven over 'De bibliotheek Klein Hartenlust te Bloemendaal gedurende de periode 1915-1943'? Het antwoord komt uit het cahier zelf. Karste Tinholt is betrokken bij de start van de bibliotheek in 1915, als Geertruida Petronella Leonarda Dekker-Duijvis (1868-1954), afkomstig uit de Zaanstreek en sinds ruim een jaar bewoonster van de villa Klein Hartenlust in Bloemendaal, hem na zijn aankomst in de gemeente om advies vraagt. Zij wil iets gaan doen aan 'volksontwikkeling'. De schrijver van het cahier voert zichzelf in de tekst op als K. Tinholt of de Heer Tinholt. In 1931 overlijdt Everard Christiaan Cornelis Dekker op 68-jarige leeftijd (drie jaar na het overlijden van hun oudste zoon Jan Dekker, huisarts te Bergen) en besluit mevrouw Dekker bij haar schoondochter in Bergen te gaan wonen. Karste Tinholt wordt naast al zijn vele werkzaamheden voorzitter van het dagelijks bestuur van de commissie, die met instemming van de nieuwe eigenaren van Klein Hartenlust en met steun van mevrouw Dekker, de bibliotheek voortzet. Elf jaar later besluit men om niet toe te geven aan de wensen van de

Haarlems Dagblad 11 januari 1960
(NHA)

Onthulling van het straatnaambord 'Tinholthof' in de Aerdenhoutse wijk Oosterduin in het Houtvaartkwartier op 11 juni 1986 door mevrouw S.J. Dekker-Tinholt, de dochter van Karste Tinholt (links vooraan) in gezelschap van onder meer burgemeester Weekhout (rechts vooraan). (NHA)

Duitse bezetter en wordt in 1943 de bibliotheek gesloten en aan de afdeling Haarlem van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen geschonken. Een snel uitgevoerd genealogisch onderzoekje wijst overigens uit dat Karste Tinholt door het huwelijk van zijn dochter met Simon Hendrik Dekker familie is geworden van de door hem in het cahier bejubelde mevrouw Dekker. Curieus genoeg kopt het *Haarlems Dagblad* op 14 september 1957 (Karste Tinholt is dan 82 jaar oud) boven een uitgebreid artikel waarin het complete cahier van Karste Tinholt wordt besproken: 'Behoeftte aan jeugdbibliotheek in Overveen staat wel vast; Boekrij 'Klein Hartenlust' van 1915 tot 1943 heeft het bewijs geleverd'. Wie het complete cahier van Karste Tinholt wil lezen en bekijken (aanbevolen!) gaat naar de site <https://noord-hollandsarchief.nl/bronnen/bibliotheek> en toetst archiefnummer 23614 in. Het is zo'n bijzonder verhaal dat het integraal gelezen moet worden. Om die reden worden er dit keer geen fragmenten uit het cahier onder het artikel geplaatst.

Slot

Met dit artikel komt een einde aan een serie van zes biografische portretten van bekende Bloemendalers die een zogeheten 'Blauwe cahier' schreven over de gemeente Bloemendaal rond 1900 en de eerste helft van de vorige eeuw. Voor wie belangstelling heeft voor de geschiedenis van de gemeente Bloemendaal en haar dorpen (met name Overveen en Bloemendaal) zijn de cahiers een fantastische bron. Hierbij het overzicht van de cahiers met vindplaats in het Noord-Hollands Archief nog een keer afgedrukt, nu met de vindplaats van de biografische portretten.

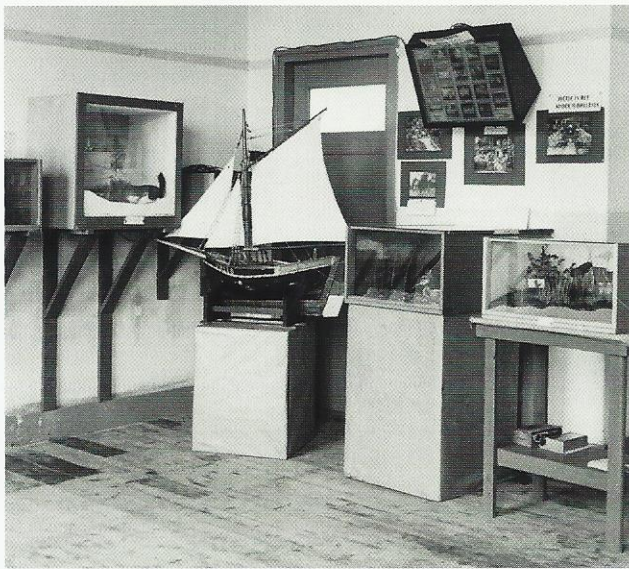
Met dank aan het Noord-Hollands Archief voor de foto's.

Bronnen:

Bibliotheek, beeldbank en krantenviewer Noord-Hollands Archief

Genealogie Tinholt en Dekker www.wiewaswie.nl www.cbqverzamelingen.nl www.delpher.nl De *Blauwe cahiers* met vindplaatsen in de Bibliotheek van het NHA (voer **rode nummers** in op <https://noord-hollandsarchief.nl/bronnen/bibliotheek>) en in rood de vindplaatsen van biografische portretten van zes auteurs in Ons Bloemendaal:

- 23670 S.L. Denijs-Doon, 'Evacuatie lief en leed in hongerwinter 44-45' (1945)
- 23619 A.C.W. Rijnierse, 'Overveensche herinneringen' (1946) **zomer 2020**
- 23620 Th.A. Krijt-Bouwens, 'Herinneringen aan "Bloemendaal"' (1946)
- 23621 M. Kokkelkoren, "'De post' in de gemeente Bloemendaal over de jaren 1882-1922' (1946) **winter 2020**
- 23623 A. IJzerman, 'Bloemendaal vóór 50 jaar' (1947) **voorjaar 2021**
- 23614 K. Tinholt, 'De bibliotheek "Klein Hartenlust" gedurende de jaren 1915-1943' **winter 2021**
- 23615 W. Voerman, 'Herinneringen van een politiemann over de jaren 1920 t/m 1947' (1948) **najaar 2020**
- 23618 J. van Mierlo, 'Een wandeling door de Overveensche duinen in het laatst der 19e eeuw' (1948)
- 23613 M. Gehrels en J.C. Gehrels, 'Jeugdherinneringen anno 1884' (1949) **zomer 2021**
- 19290 D.C. Houtgraaf, 'Beschrijving van Overveen en Bloemendaal uit mijn jeugd' (1950)

Zaal 1. Een hoekje met o.a. een paar diorama's door leerlingen gemaakt: de overwintering op Nova Zembla, een oud-Hollands marktplein, een vinkenbaan, duin en strand, oud-Schevenings landschap

Zaal 2: Insecten, verder 18 vitrines met een algemene verzameling zeeschelpen. Daarnaast o.a. prachtige 'pinna's' (parelmoer schelpen van de Balearen tot 75 cm lengte); paddenstoelen en vissen

Zaal 3: Een tafel met bijzondere zwerfstenen voornamelijk uit de ijstijden

Zaal 5: Geweien, vogels, kruipende dieren o.a. een alligator

Zaal 6: Beroepen en bedrijven: het Hoogovenbedrijf met grondstoffen

De heer Tinholt geeft aan een klas van de Julianaschool te Overveen een les over de zwemvogel